

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 32, BR. 4, 97–128, ZAGREB, TRAVANJ 1985.

IVAN BRABEC

Sudjelujući još u proljeće 1984. na dijalektološkom znanstvenom skupu Razreda za filologiju JAZU, redovno ispunjavajući rubriku RIJEČ u Školskim novinama, dr. Ivan Brabec gramatičar, metodičar, dijalektolog i suradnik Jezika u prvim njegovim godištim ostao je vjeran jeziku i jezikoznanstvu do svoga fizičkoga kraja i zbog toga mu i Jezik odaje poštovanje.

Rođen je 6. prosinca 1907. u Bekescsabi na mađarsko-rumunjskoj granici. Djetinjstvo i prvu mladost proveo je u Tuzli, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Slavistiku i njemački jezik diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Kao srednjoškolski profesor nastavnikovao je na gimnazijama u Gospiću, Sisku, Srijemskoj Mitrovici, Rumi, Zadru i Zagrebu. 1944. je otišao u narodnooslobodilačku borbu, gdje je obavljao različite kulturno-političke i prosvjetno-pedagoške dužnosti. U kolovozu 1945. preuzeo je organizaciju rada na udžbenicima hrvatskoga ili srpskoga jezika za osnovne i srednje škole. Od 1950. do 1955. predavao je na Višoj novinarskoj školi u Zagrebu, a nekoliko je godina bio i lektor na Sveučilištu u Göttingenu. Od 1955. do svoga umirovljenja 1978. predavao je gramatiku hrvatskoga književnog jezika na Višoj pedagoškoj školi, odnosno na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu. Umro je 1. veljače 1985.

Njegov jezikoslovni rad granao se uglavnom u tri pravca: prema udžbeničko-metodičkoj, književnojezičnoj i dijalektološkoj djelatnosti.

Udžbeničku je djelatnost otpočeo u suautorstvu s Ivom Frolom objelodanivši 1948. dvije knjige *Našeg jezika, gramatike i pravopisa za III., odnosno IV. razred osnovne škole*. Otada, samostalno ili uz sudjelovanje M. Hraste i S. Živkovića, objavljuje jezične udžbenike za potrebe osnovnih škola i škola učenika u privredi. Na mladogramatičarskoj tradiciji izgradio je tip udžbenika koji je postupice prelazio okvire maretičevskoga jezičnoga korpusa i sve više se oslanjao na jezik djela novije hrvatske književnosti. U troautorskoj *Gramatici hrvatskoga ili srpskog jezika (Brabec – Hraste – Živković, ŠK, Zagreb, 1952)* obradio je nepromjenjive vrste riječi i sintakstu. Unatoč jakoj ovisnosti o tradicionalnoj gramatici u svoju je sintaksu unio i neke metode i danas prihvatljive (*Skraćivanje rečenica, Zavisnost rečenica*).

Posljednje mu je udžbeničko djelo *Naš jezik, vježbenica u nastavi hrvatskog ili srpskog jezika za VI. razred osnovne škole*, koja je u upotrebi do kraja školske godine 1984/85. Nakon isteka te godine, naime, prestaje važiti dosadašnji nastavni program. Taj udžbenik mu je znatno suvremeniji i po metodičkoj koncepciji i po izboru tzv. lingvometričkih predložaka. Prevladavaju tekstovi A. Senoe, V. Nazora, I. Brlić Mažuranić, V. Kaleba, I. Kušana i M. Matošca, ali ima i drugih od vrsnih stilista kao što su D. Šimunović i A. G. Matoš preko M. Krleže i S. Batušića do Z. Baloga i T. Bilopavlovića.

U pedagoškim časopisima i drugim publikacijama objavio je podosta radova s područja metodike nastave materinskoga jezika. Osobito su ga zanimali problemi pismenosti i kulture riječi u školi te nastava akcentuacije. Jezičnoj standardologiji na razini jezičnoga savjetništva posvetio se posljednjih petnaestak godina. Od svojih tekstova objavljenih u *Školskim novinama* izabrao je stotinjak za zbirku *Sto jezičnih savjeta (Zagreb, 1982)*. Tome njegovu jezičnom savjetniku prigovarali su zbog miješanja sinkronije i dijakronije, zbog pretrpanosti obavijestima iz etimologije i stranih jezika, ali činjenica da je ta knjiga dosad izašla u četiri izdanja, i to u popriličnoj nakladi, upućuje na zaključak da je Brabec dobro ocijenio potrebu naših suvremenika za takvim štivom. Čini mi se da je svojim etimologiziranjem, kojem popularni način nije oduzeo ništa od znanstvene objektivnosti, a znanstveni pristup nije suzio broj čitatelja ni oslabio čitateljsko prihvaćanje, uspio podići privlačivost svoje knjige.

Tri su dijalektna pojasa u središtu Brabecove dijalektološke zaokupljenosti: govori srednje Bosne (doktorska disertacija *Govor Tuzle i okolice, Istraživanje govora u srednjoj Bosni*), govori čakavsko-kajkavskoga razmeđa (*Mješoviti govori na sjevernoj periferiji hrvatskosrpskog jezika, Sjeveroistočni akavci*) i govori Hrvata u dijaspori (*Kajkavci u dijaspori, Hrvatski govori u Banatu, Govor podunavskih Hrvata u Austriji, Hrvatski govor u mađarskom dijelu Baranje*). Posebice je bio vezan za gradišćanske Hrvate i Hrvate u Mađarskoj, Slovačkoj i Rumunjskoj. Nema gotovo hrvatskog sela u tim zemljama koje nije obišao i proučio kao dijalektolog. Svoju ljubav prema gradišćanskim Hrvatima nije mogao zatajiti ni u udžbenicima, a očitovao ju je pišući i popularne članke za djecu (*Mala Hrvatska, niz tekstova u Modroj lasti*). U *Železnom* mu je tiskano djelo o topografiji Gradišća (*Allgemeine Landestopographie des Burgenlandes, Kroatischer Mundart, b. II*).

U svom stručnom i znanstvenom djelovanju znao se naći i u oporbi s drukčijim stavovima, ali je u takvim sporovima uvijek umio zadržati dostojanstvo znanstvenika i čovjeka.